

СКЛАДНА ПРОСТОТА БАРОКОВОГО КОМІЧНОГО У КНИЗІ ГАНСА ЯКОБА ГРІММЕЛЬСГАУЗЕНА «СІМПЛІЦІЙ СІМПЛІЦИССИМУС»

Постать Ганса Якоба Гріммелясгаузена довгий час залишалася поза увагою літературознавців, а надто, якщо врахувати, що авторство книги про «найпростішого простака» ставилося під сумнів. Наразі інтерес до цього письменника зріс, оскільки книга залишається актуальною з вічними проблемами війни і миру, грошей, що правлять світом, пошуками правди і змалюванням вражаючих деталей війни. У Німеччині «*«Der Abenteurliche Simplicissimus Teutsch»*» перевидано у 2009 році. Проблематику книги розглядають як літературознавці, так і історики, про події тридцятирічної війни, показовою є програма Маркуса Гассера та Крістіана Шмідда про книгу Гріммелясгаузена [3].

У передмові до видання «Сімпліція Сімпліциссімуса» в серії бібліотеки світової літератури 1976 року [2] О. Морозов звертає увагу на фронтиспис першого видання «Життєпису деякого незвичного ваганта на ймення Мельхіор Штернфельс фон Фуксгейм». Дивна істота з носатим насмішуватим обличчям, виступаючим підборіддям, різьками, гострими вухами як у віслика, риб'ячим хвостом, крилами півня, великим пузом, на якому звисає перев'язь із тонкою шпагою. Замість ніг – дивні лапи: одна козяча з копитом, інша закінчується качиною лапкою з перетинками. Створіння, що живе невідомо де: на суші, у воді, в небі, чи в пеклі, є людиною, твариною, чи інферальною істотою, стоїть на розкиданих масках з людських облич, а в руках тримає розгорнуту книгу, у якій безліч фрагментів зображень різноманітних складових людського світу: вітрила корабля, немовля, корона, ковпак блазня, фортеця, гармата, муха, келих, дерево, – все це в хаотичному неспокої розкидано на відкритих сторінках такої своєрідної книги життя.

Наповнена бароковою символікою обкладинка провокує читача сприймати подорож «простака», описану в книзі не буквально, а з прихованими філософськими смислами, хоча у віршованій передмові, де про головного героя сказано, що він виникає з полум'я як Фенікс, пропонується читачеві тікати від безумства і жити в спокої. Емблема з істотою, що попрапа ногами личини світу-театру, має елементи емблем безумства і черпає знання з книги світу, даремно має в собі й шпагу, яка просто звисає, бо змінити світ, або хоча б збагнути його, не можна зі зброєю. Простак-дурник у телячій шкірі показує читачеві усі протиріччя світу, нівелювання вічних цінностей у часи війни. Простодушний із однойменного твору Вольтера також простак, шукач правди, але його пригоди описано вже в іншій манері, позбавленій такого калейдоскопу зміни подій, як у німецькому романі.

Низка барокових протиріч, які майстерно поєднує в своїй розповіді начебто недалека людина, оповідь якої пересипана численними вкрапленнями-згадками з інших текстів та про інших письменників давніх часів, – створює дуже пістряву картину людського життя, що може претендувати на позачасовий філософський зміст.

Складним є і жанр роману, що поєднує риси пікареского, авантюрного, роману-подорожі, роману-життєпису, щоденника, втілює ознаки високого і низького жанрів, містить чимало вкраплень поетичного тексту і ускладнюється елементами традиційних для того часу складових частин: передмова, післямова, звернення до читача тощо. Дотепність як одна з основних рис барокової поетики, як писав свого часу Тезауро в «Моральній філософії», має риси інакомовлення та здатність поєднувати важливе і потішне, смішне і печальне: «Ти скажеш, якщо дотепне протиставляється серйозному і одне викликає веселість, а інше – меланхолію, як може дотепність бути серйозною і серйозність насмішуватиме? На це я відповім, що не існує явища ні настільки серйозного, ні настільки сумного, ні настільки піднесеного, щоб воно не могло перетворитися в жарт і за формою і за змістом» (переклад мій) [цит. за: 1, с. 331]. Поєднання

серйозного і гротескно-смішного в «Сімплиціссіmusі» також слугує прийомом вираження барокової філософії тлумачення марного світу. Простак, якого одягають в чужу одіж і дають грати чужі ролі в театрі життя, розповідає про це відсторонено, будучи водночас і учасником і свідком подій. Трагічні події насичені елементами натуралістичного гротеску, що уможлиблює до кожної частинки твору додавати дотепні віршовані підзаголовки.

Книга Ганса Якоба Гріммельсхаузена «Simplicissimus» є унаочненням барокової філософії та поетики, в усій її складній простоті, на рівні змісту і форми. Перспективним видається порівняння тексту роману з іншими бароковими творами.

Література

1. Голенищев-Кутузов И.Н. Романские литературы. Статьи и исследования / И.Н. Голенищев-Кутузов. – М. : Наука, 1975. – 531 с.
2. Гриммельсхаузен Г.Я.К. Симплициссимус. вступ.ст., перевод и примечания А. Морозова / Ганс Якоб Кристоф.. – Москва, 1976. – 557 [2] с. – Библиотека всемирной литературы.
3. «Barock – mon amour»: Verkehrte Welt im Simplicissimus: програма Маркуса Гассера та Крістіана Шмідда. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.srf.ch/sendungen/reflexe/barock-mon-amour-verkehrte-welt-im-simplicissimus>.

Нюкало О.В.,
заступник директора з НВР,
учитель-методист вищої категорії
БСШ № 16 м.Бердянська

ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ТВОРАМИ ПИСЬМЕННИКІВ-ГУМОРИСТІВ ЗАПОРІЗЬКОГО КРАЮ В ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ

Попри численну армію літераторів, письменників-гумористів серед них – одиниці. Вочевидь, не така легка справа писати гумористичні твори, особливо для дітей та підлітків. Для цього треба мати неабияке відчуття гумору, такту й любові до читачів. Недарма ж неперевершений гуморист Остап Вишня писав, що ніколи не сміявся без любові. Саме цього так бракує нашому жорсткому сьогоденню. Гумор – це блискуча можливість поглянути на явища навколишньої дійсності під іншим кутом зору, знайти в ньому підказки на щодень, підбадьорити себе чи когось, навіть розрадити душу. На жаль, Усмішка стала рідко з'являтися на обличчях малюків, тинейджерів, дорослих.

Сьогодні часто доводиться чути, що молодь недостатньо патріотична, індиферентна й навіть байдужа. На подолання цієї проблеми міністерством розроблено програму громадянського виховання, а починатися формування свідомого громадянина повинне з дитинства з виховання любові до родини, школи, малої батьківщини. І ось тут на допомогу вчителю прийде неоціненне надбання літераторів рідного краю, зокрема гумористичні твори, яких чимало в доробку земляків: П. Ребра, В. Білокопитова, В. Чубенка, В. Ізотова. Дитячі душі чутливо реагують на смішне. Учні залюбки вчать напам'ять, інсценізують гумористичні твори, беруть участь у міні-виставах.

Проте в межах кількох уроків, передбачених програмою на вивчення гумору, педагог не має достатньо можливості для зацікавлення школярів цим літературним надбанням. У нашій школі ця робота виходить за межі уроку й реалізується в позакласних заходах у межах роботи клубів поетичного спрямування – «Сучасник» та «Біла лілея». Значна частина заходів останнього присвячена ознайомленню з творчістю земляків, тому на засіданнях учні долучаються й до гумористичної спадщини поетів-гумористів, творчість яких є окрасою літературної скарбниці Запорізького краю.